

NGHÌN NĂM MỘT THUỞ

NGUYỄN HOÀNG ANH

TL: Đất này, phải tính tuổi “nghìn”, tự hào có được thành phố loại I trực thuộc Trung ương. Thành tựu cho đến nay là to lớn, công đầu thuộc về nhân dân. Nó sẽ còn lớn hơn, nếu không để tuột mất cơ hội.

Một góc bến Ninh Kiều và cầu Cần Thơ.
Ảnh: Trần Anh Thắng.

Bài 5. Đôi điều nói thêm về tên gọi Cần Thơ

*Cần Thơ gạo trắng nước trong,
Ai đi đến đó, lòng không muốn về !*

Câu ca ấy, từ lâu đã trở thành niềm hãnh diện của các thế hệ người Cần Thơ. Dầu vậy, cho đến nay, chưa ai dám chắc xuất xứ tên gọi Cần Thơ.

Trong dân gian, từng hiện hữu nhiều cách giải thích, mỗi cách có lý lẽ riêng và ít nhiều phản chiếu cuộc sống vốn muôn màu. Chờ vội xét đoán, cứ để cho thời gian gạn lọc.

1. Tương truyền, Cần Thơ là sự kết hợp ngẫu nhiên tên của hai loại rau cần, rau thơm vốn được trồng rất nhiều và rao bán khắp nơi. Trong giao tiếp, nhiều khi dân gian thường giản lược bớt một số từ. Trường hợp này, rau cần, rau thơm được gọi là cần - thơm và theo thời gian, thành ra Cần Thơ (!).

2. Có một cách giải thích khác, rằng ngày xưa, vùng này có nhiều cá sặc rằn. Theo đồng bào dân tộc Khmer, cá sặc rằn gọi là Trây-cành-thô. Lâu dài, cãnh thô gọi trại ra thành Cần Thơ.

3. Cách giải thích thứ ba, không dựa vào dân gian truyền khẩu, mà có phần dựa vào cứ liệu lịch sử. Ngày xưa, Trấn Giang thuộc Hà Tiên, “nhà chức trách” thời đó đã lập ra một cảng nhỏ để giao lưu hàng hóa và thu thuế, gọi là Cảng thứ. Phía trên là Cảng khẩu, tức Hà Tiên.

Các sách báo phương Tây phiên âm Cảng khẩu thành Kan Kau hoặc Can Cao. Thời các giáo sĩ phương Tây vào Trấn Giang, họ gọi Cảng thứ là Kan Thu hay Can Thu.

Sau khi chiếm ba tỉnh miền Tây, Vĩnh Long - An Giang - Hà Tiên, Pháp lập lại địa giới hành chính, ghi khu vực Cần Thơ là Can Thu. Về sau người Việt thêm dấu, Can Thu thành Cần thứ. Thứ đồng nghĩa với Thơ, như tiểu thư thành tiểu thơ, bức thư thành bức thơ... Nên Cần Thứ hóa thành Cần Thơ.

4. Mới đây, trong bài “Đất Cần Thơ qua các thời kỳ lịch sử”, Ts Lê Ngọc Thúy (Đại học Cần Thơ) giải thích, tên tỉnh Cần Thơ đơn giản chỉ là sự bắt nguồn từ tên con sông Cần Thơ (Cần Thơ giang) đã có trước đó.

Tuy nhiên, Ts Thúy nhầm lẫn, vì ở đây dân gian đi tìm cách giải thích nguồn gốc chữ Cần Thơ chứ không phải giải thích tên tỉnh. Nếu tên tỉnh Cần Thơ bắt nguồn từ tên con sông Cần Thơ (Cần Thơ giang), thì “Cần Thơ giang” bắt nguồn từ đâu?

5. Giả thuyết thứ năm cho rằng, ngày xưa chúa Nguyễn trên đường lẩn tránh sự truy đuổi của quân Tây Sơn, thuyền ngự ngang Sông Hậu thuộc địa phận huyện Phong Phú, phủ Tuy Biên. Giữa đêm thanh vắng, nghe có tiếng ngâm thơ đàn địch điệu đặc, Chúa cảm khái mà đặt cho nhánh sông này là “Cầm Thi Giang” - con sông của thi ca đàn hát. Dần dà, hai tiếng Cầm Thi nghe hay nên được truyền tụng ra, được nói trại thành Cần Thơ.

Cách giải thích thứ năm, tuy chưa đủ cứ liệu chứng minh, nhưng dầu sao nó vẫn được nhiều người biết đến, được ghi nhận như một dấu hiệu văn hóa và từ lâu đã đi vào lòng người.

“Dù nguồn gốc của tên Cần Thơ là gì, nó đang và sẽ là một tên Việt Nam, mang lịch sử và máu Việt Nam” - nhà nghiên cứu Trần Bạch Đằng viết.